

HANDREIKING LHBTI+ EMANCIPATIE

Onzichtbaar Geweld

Lhbti+ en huiselijk geweld

In deze handreiking

Voorwoord	2
Huiselijk geweld	3
Lhbti+ en huiselijk geweld	3
Lhbti+ en de verschillende vormen van huiselijk geweld	5
Ervaringen uit de praktijk	7
In gesprek met professionals	7
In gesprek met ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties	8
Inclusieve hulpverlening	9
Wat is inclusieve hulpverlening?	9
Praktische tips en adviezen voor professionals en organisaties in het sociaal domein	10
De rol van gemeenten	12
Meer weten	13
Kennis lhbti+	13
Organisaties	15

Voorwoord

Het blijkt¹ dat lesbische vrouwen, homo-seksuele mannen, bi+-personen en transgender personen (LHBT) in vergelijking met hetero-personen naar verhouding vaak te maken hebben met huiselijk geweld. Tegelijkertijd blijkt uit onderzoek² naar huiselijk geweld onder transgender personen, dat transgender personen onvoldoende in beeld zijn bij professionals die werken binnen het veld van huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit beeld wordt in de praktijk bevestigd en geldt ook voor lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, intersekse- en bi+-personen. De doelgroep wordt niet goed herkend. En dat betekent dat óf hun achtergrond óf de specifieke geweldservaringen onvoldoende in beeld komen. Dat is een ernstige belemmering voor tijdige en passende hulp³.

We weten uit de praktijk dat ook intersekse personen regelmatig te maken hebben met huiselijk geweld. Maar de verschillende onderzoeken geven nog onvoldoende informatie om een volledig beeld te krijgen over de prevalentie van huiselijk geweld bij intersekse personen. Daar waar het mogelijk is, worden resultaten in deze handreiking meegenomen. Maar tegelijkertijd pleiten we voor meer gericht onderzoek.

In deze handreiking bieden we professionals, werkzaam binnen het veld van huiselijk geweld en kindermishandeling, (specifieke) kennis over lhbti+ en huiselijk geweld. Daarnaast bespreken we wat er in de reguliere hulpverlening van belang is om lhbti+ personen beter in beeld te krijgen. Gebaseerd op theoretische kennis

en opgehaalde praktijkervaringen van ervaringsdeskundigen, professionals en belangenorganisatie, krijgen professionals inzicht in inclusieve hulp en opvang. Aan de hand van praktische tips kunnen organisaties en professionals vervolgens direct aan de slag.

Movisie wil alle betrokkenen bedanken voor de bijdrage die zij hebben geleverd aan deze handreiking. Zonder deze verhalen en (praktijk-)kennis van ervaringsdeskundigen, belangenorganisaties en professionals was de handreiking niet tot stand gekomen. Movisie wil alle betrokkenen bedanken voor de plezierige en constructieve samenwerking.

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld is een groot maatschappelijk probleem en wordt omringd door zwijgen. Vaak vindt huiselijk geweld in het verborgene plaats. Geweld kan van generatie op generatie worden overgedragen. Het is belangrijk om het gesprek te voeren over huiselijk geweld. Als we weten waar we het over hebben, wordt huiselijk geweld zichtbaar en gesignaleerd. En kan de spiraal van geweld doorbroken worden. **Wat wordt onder huiselijk geweld verstaan?**

Huiselijk geweld is een verzamelnaam voor verschillende vormen van geweld. Zoals (ex-)partnergeweld, kindermishandeling, oudermishandeling, ouderenmishandeling, eengerelateerd geweld, complexe echtscheiding, seksueel misbruik, seksueel geweld, stalking, huwelijksdwang en seksuele verminking.

Ook psychisch geweld en emotionele verwaarlozing vallen onder huiselijk geweld. Huiselijk geweld vindt zowel offline als online plaats. Huiselijk geweld is geweld dat plaatsvindt in de huiselijke kring van betrokkenen en verwijst naar de sociale relatie tussen slachtoffer en pleger. Tot de huiselijke kring worden gezins- en fami-

lieleden, (ex-)partners en huisvrienden gerekend. Met 'huiselijke kring' wordt niet de locatie bedoeld: de voorvallen hoeven niet per se thuis plaats te vinden.

Uit een onderzoek van het CBS naar de prevalentie van huiselijk geweld blijkt dat in de periode april 2019 – april 2020 8% van de Nederlandse bevolking te maken heeft gehad met huiselijk geweld. Dat zijn naar schatting 1,2 miljoen personen. In datzelfde onderzoek gaf 11% aan in de genoemde periode slachtoffer van seksueel geweld te zijn geweest. Dat zijn omgerekend 1,6 miljoen personen⁴.

Lhbt+ en huiselijk geweld

Wanneer het over huiselijk geweld gaat, denkt men meestal aan mannen en vrouwen en heteroseksuele relaties. Geweld in afhankelijkheidsrelaties speelt echter ook bij LHBT personen. Recent onderzoek⁵ toont aan dat zij vaak te maken hebben met huiselijk geweld. Signaleren en adequate hulpverlening start bij de bewustwording dat geweld ook in afhankelijkheidsrelaties bij LHBT personen speelt. Hiervoor is specifieke kennis noodzakelijk.

De aantallen en cijfers⁶

In 2020 heeft het Centraal Bureau voor Statistiek de prevalentie van huiselijk geweld en seksueel geweld in beeld gebracht. Het CBS heeft in deze monitor geen onderscheid gemaakt tussen cisgender- en transgender personen. Cisgender betekent dat iemand zich niet als transgender definieert. Iemand die cisgender is, is bijvoorbeeld geboren als meisje en voelt zich ook een meisje. Transgender personen voelen zich niet (helemaal) thuis bij de sekse waarmee ze zijn geboren. Het is bekend dat 66% van de transgender personen zichzelf als heteroseksueel identificeert. Heteroseksuele personen zijn minder vaak slachtoffer van huiselijk geweld dan personen met een andere sek-

suele oriëntatie⁷. In het overzicht van het CBS gaat het vermoedelijk voornamelijk over cisgender personen. De prevalentie van huiselijk geweld en seksueel geweld bij transgender personen wordt in een ander schema verder toegelicht.

Bi+ vrouwen lopen, in vergelijking met andere groepen, het meeste risico op huiselijk geweld. In een periode van een jaar heeft 20% van de biseksuele vrouwen huiselijk geweld meegemaakt. Uit het onderzoek blijkt niet wie de pleger is van het geweld. Biseksuele mannen lopen iets minder risico dan biseksuele vrouwen. In vergelijking tot hetero- en homoseksuele mannen hebben ook zij vaker te maken met huiselijk geweld. Bij homoseksuele mannen en lesbische vrouwen is vaker sprake van huiselijk geweld dan bij heteromannen en -vrouwen.

Bi+

Bi+ Nederland hanteert de term Bi+ voor alle mensen die romantische en/of seksuele gevoelens of ervaringen hebben gericht op meer dan één gender/ge-slacht. In veel onderzoeken wordt de term biseksueel ge-hanteerd. Deze term is voor veel mensen niet herkenbaar. Factsheet-2020-bi-nederland.pdf (biplus.nl)

	Verbale agressie in huiselijke kring	Fysiek geweld in huiselijke kring	Dwingende controle in huiselijke kring	Stalking door ex-partner ¹	Niet-fysieke seksuele intimidatie	Fysiek seksueel geweld	Online seksuele intimidatie	Huiselijk geweld totaal ²	Seksueel geweld totaal
Hetero	32%	3,7%	5,1%	2,5%	9,2%	4,5%	5,8%	8,7%	13,7%
Biseksueel	55,9%	8,5%	10,8%	5,3%	34,5%	15,5%	23,9%	20,6%	44,4%
Lesbisch	38,2%	5,3%	7,9%	3,3%	18,6%	8,4%	8,7%	11,3%	23,6%
Hetero	30,8%	3,5%	4,1%	1,7%	2,5%	1,3%	3,4%	7,2%	5,7%
Biseksueel	44,2%	5,9%	9,0%	4,2%	14,2%	6,6%	15,3%	14,8%	24,5%
Homoseksueel	32,7%	2,7%	6,4%	4,9%	12,5%	5,2%	18,7%	11,4%	25,2%

Binaire verdeling: vrouwen mannen

Percentage slachtoffers huiselijk geweld en seksueel geweld in de afgelopen 12 maanden, bevolking van 16 jaar en ouder, 2020.

- 1) Het gaat hier om personen van 16 jaar of ouder met een ex-partner.
- 2) Verbale agressie in huiselijke kring is bij huiselijk geweld niet meegeteld.

Een grootschalig onderzoek⁸ van Transgender Netwerk Nederland toont aan dat iets meer dan 40% van de transgender personen in een periode van een jaar huiselijk geweld heeft meegemaakt. Meestal was er sprake van structureel geweld, zoals het belemmeren van iemands bewegingsruimte (verbieden uit te gaan of met mensen te praten), spullen opzettelijk kapot maken en bijten en/of gooien met voorwerpen. In vergelijking tot de rest van de bevolking maken transgender personen vaker huiselijk geweld mee. Het geweld wordt in 46% van de gevallen gepleegd door (stief-)ouders of (stief-)broers en zussen. In 25% van de gevallen wordt het geweld gepleegd door de (ex-)partner.

Uit andere cijfers blijkt dat het schort aan vertrouwen in politie en Openbaar Ministerie. Ongeveer een op de vier transgender personen (28%) in Nederland heeft bij de politie of bij een andere instantie aangifte gedaan. 42% gelooft dat er niks aan gedaan kan worden of aan gedaan wordt aan het geweld en stelt dat dit de belangrijkste reden is om geen aangifte te doen.⁹

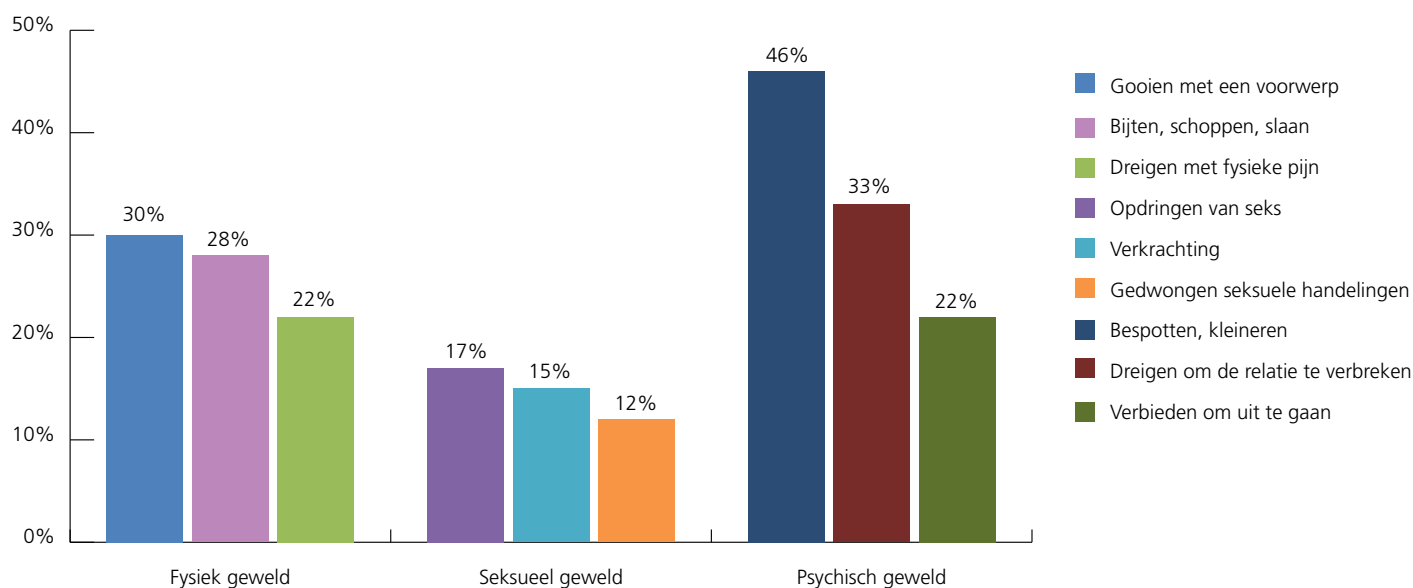
In 2019 voerde het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) het tweede onderzoek uit naar de ervaringen van lhbt+ personen in de Europese Unie vanaf 15 jaar. Uit dit onderzoek¹⁰ blijkt dat 39% van de intersekse personen in de afgelopen 5 jaar slachtoffer is geweest van fysiek- of seksueel geweld omdat zij lhbt+ zijn. Het is niet bekend of dit in de publieke ruimte of in de privé sfeer heeft plaatsgevonden. Wel weten we dat van

het laatste incident wat heeft plaatsgevonden 9% van de intersekse personen aangeeft dat dit door familieleden of partners is gepleegd. Uit internationaal onderzoek¹¹ onder transgender personen en intersekse personen weten we dat 50% van de respondenten, dus transgenders én intersekse personen, te maken heeft gehad met seksueel- of fysiek geweld door hun partner.

NNID

Het NNID, een Nederlandse organisatie voor seksediversiteit, is een Nederlandse intersekse organisatie, die opkomt voor de (men-sen) rechten van intersekse personen. Zij geven aan dat in het FRA onderzoek niet alle potentiële informatie is uitgevraagd en zo-doende niet alle data over huiselijk geweld bij intersekse personen is opgenomen. Zij verwijzen naar de ervaringen van uitsluiting, waarbij maatschappij, inclusief ouders, vaak afwijzend staan ten opzichte van intersekse personen. Ook wijzen zij erop dat medische interventies om de geslachtskenmerken van intersekse kinderen aan te passen zonder hun consent, door de VN minstens gezien wordt als onmenselijke behandeling (zie uitspraken CAT 2018).

Prevalentie Huiselijk Geweld Transgender personen

LHBT en de verschillende vormen van huiselijk geweld

(Ex-)partnergeweld

Uit recent onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut¹² blijkt dat bij partnergeweld grote verschillen bestaan in de aard, ernst en frequentie van het geweld. Ook zijn er grote verschillen in de onderliggende risicofactoren. Er wordt daarbij een belangrijk onderscheid gemaakt tussen situationeel geweld en intiem terreur. Bij intiem terreur is sprake van machtsmisbruik en (structurele) ongelijkheid. Eén van de partners vertoont manipulatief en controlerend gedrag met het doel de dominante positie in stand te houden. Hier kan ook sprake zijn van het ontzeggen van vrijheden of het onthouden van geld. Vrouwen zijn vaker slachtoffer van dwingende controle dan mannen, en jongeren vaker dan ouderen. Uit de prevalentie-monitor van het CBS blijkt dat biseksuele personen naar verhouding het vaakst te maken krijgen met dwingende controle¹³. Situationeel geweld is meestal

het gevolg van (structurele) stress-gerelateerde omstandigheden (risicofactoren) en escalerende relatieconflicten. De oorzaak en ernst van het geweld kan in beide gevallen incidenteel en licht van aard zijn, maar ook structureel en ernstig.

Groen en van Lawick¹⁴ onderscheiden een viertal risico-triggers die ten grondslag liggen aan geweld in relaties:

- Recht-onrecht: zich onrechtvaardig behandeld voelen
- Respect-disrespect: een gebrek aan respect ervaren
- Zorg-verwaarlozing: zich niet gezien, gehoord, begrepen voelen
- Macht-onmacht: slachtoffergedrag of autoritair gedrag vertonen

Het is bekend dat er in de aanloop naar gewelddadige incidenten opbouw plaatsvindt. Aan de ene kant is de opbouw van frustratie naar irritatie

naar boosheid, woede en vervolgens razernij. Aan de andere kant is er ook een angstvariant. Deze begint bij waakzaamheid en gaat verder van angst naar paniek. Eenmaal boven in de escalatieladder aangekomen, kunnen mensen niet meer reflecteren en emoties reguleren. Mensen schakelen over naar het instinctieve brein. Hier zijn nog drie instinctieve reacties mogelijk: vechten, vluchten of bevriezen.

Ongeacht gender, sekse en seksuele identiteit kan dit patroon én de vier triggers in elke relatievorm voorkomen. Mensen hebben vaak het idee dat geweld in partnerrelaties van twee vrouwen of twee mannen niet voorkomt of minder ernstig is dan in een relatie tussen een man en een vrouw. Mensen gaan ervan uit dat de relatie snel wordt verbroken als er sprake is van geweld. Uit onderzoek onder homoseksuele mannen blijkt echter dat zij geweld in hun relatie jarenlang kunnen

Carola en Mieke hebben al 10 jaar een relatie waarin ze veel samen doen. Sinds Mieke een nieuwe baan heeft, is de relatie veranderd. Mieke heeft minder tijd voor Carola gekregen. Regelmatig blijft ze na haar werk met haar collega's borrelen. Carola voelt zich verlaten. Als Mieke niet wil praten, begint Carola met het maken van verwijten. Mieke begint vervolgens te schelden en uiteindelijk eindigt de ruzie met fysiek geweld.

verdragen. Juist omdat zij streven naar een langdurige stabiele liefdesrelatie¹⁵. Ook vooroordelen rond heteronormativiteit en masculiniteit spelen een rol. Gedachten dat vrouwen elkaar niet kunnen verkrachten of dat een man geen slachtoffer kan zijn van fysiek geweld, zijn niet ongewoon. Ook gaat men er vrijwel direct vanuit dat, als er geweld speelt, de meest 'mannelijke' of sterker uitziende partner de pleger is¹⁶. Omdat lesbische vrouwen en homoseksuele mannen het gevoel hebben zichzelf en hun relatie permanent te moeten bewijzen aan de buitenwereld, laten ze praten over problemen in de relatie soms liever achterwege. Ze denken dat

het gevaarlijk en onverstandig is om de vuile was buiten te hangen. Ook onderling wordt er weinig over huiselijk geweld gesproken. Dit houdt het taboe in stand¹⁷.

Kindermishandeling en geweld door familieleden

Als transgender personen te maken krijgen met geweld, dan is in 46% van de gevallen een familielid betrokken. We hebben het over (stief-)vaders, (stief-)moeders en (stief-)broers en zussen. Een van de verklaringen voor geweld door familieleden is het feit dat slachtoffers transgender zijn en dat dit niet geaccepteerd wordt¹⁸. Uit gesprekken met de praktijk blijkt dat jongvolwassen lhbt+ personen regelmatig te maken krijgen met (een vorm van) geweld als zij worstelen met hun identiteit en thuis bezig zijn met hun *coming out*.

Eergerelateerd geweld¹⁹

LHBT personen uit een cultuur waar familie-eer een rol speelt en waar openlijk LHBT gedrag niet geaccepteerd wordt, lopen risico op verschillende vormen van eergerelateerd geweld. Eergerelateerd geweld is een overkoepelende term voor vormen van intimidatie, dwang, psychisch

Specifieke aandachtspunten bij eergerelateerd geweld

- Praat niet met betrokkenen, maar alleen met het slachtoffer.
- Wees ervan bewust dat bij eergerelateerd geweld het risico bestaat op ernstige escalatie als er met betrokkenen gesproken wordt.
- Zorg samen met Veilig Thuis en politie voor een goede risico-taxatie.
- Zorg voor geheimhouding zodat de seksuele voorkeur of genderidentiteit niet bekend wordt in de gemeenschap of bij de familie.
- Realiseer je dat ook de partner gevaar kan lopen.

en fysiek geweld gepleegd vanuit een eermotief. Het geweld moet voorkomen dat een familielid gedrag vertoont dat de familie-eer kan schaden. Wanneer eerschending dreigt, moet deze door de familie voorkomen worden. En wanneer de eer éénmaal is geschonden, moet deze door de familie worden hersteld. De familie wordt hierop aangesproken door de hele gemeenschap. Eergerelateerd geweld kent verschillende uitingen en gradaties van ernst. Zoals dreigen, beperken van vrijheden, isoleren, lichamelijk geweld, gedwongen huwelijken, verstoting, gedwongen worden tot zelfmoord of eermoord. Openlijk lhbt+ zijn kan gezien worden als schending van de familie-eer.

Seksueel geweld

Bij fysiek seksueel geweld gaat het om alle vormen van seksuele intimidatie waarbij lichamelijk contact plaatsvindt, variërend van ongewenste aanrakingen tot verkrachting. Dit kan zowel in huiselijke kring voorkomen als in de publieke

Lees ook de column van Irene Hemelaar. Verschenen als column op de site van de Rutgers: Column: Consent binnen relaties – Rutgers. Irene Hemelaar is ook te beluisteren op YouTube: Consent in LHBT+ netwerken en relaties

Farid ziet zijn vriend Karim niet meer. Karim is onder de druk van zijn familie bezweken en getrouwd met een meisje. Farid is naar de mannenopvang gegaan. Zijn familie heeft hem bedreigd. Hij is zijn leven niet meer zeker.

ruimte. LHBT personen maken vaker seksueel geweld mee dan heteroseksuele personen. Bi+ vrouwen worden het vaakst slachtoffer: 16% was in 2020 het slachtoffer van seksueel geweld. 5% van de homoseksuele mannen is slachtoffer van seksueel geweld. Bij lesbische vrouwen ligt het percentage op 8%²⁰.

Veel slachtoffers kennen de pleger uit het uitgaansleven (22%), als nieuwe date (10%) of als goede vriend (10%). In 10% van de gevallen heeft het seksuele

Marlou (20 jaar) worstelt al enige tijd met haar lesbische identiteit. Ze voelt zich alleen en niet begrepen. Als ze haar moeder vertelt dat ze van een relatie met een vrouw heeft gedroomd, krijgt ze een harde klap in haar gezicht met de woorden 'zet dat maar uit je hoofd'.

geweld plaatsgevonden in de huiselijke kring. Hiervan werd 8% slachtoffer van seksueel geweld in een relatie. Plegers van seksueel geweld zijn overwegend van het

mannelijk geslacht (79%). In 15% van de gevallen was de pleger van het vrouwelijke geslacht²¹.

Ervaringen uit de praktijk

Movisie is in een expertmeeting in gesprek gegaan met professionals, ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties. Daarnaast is er een survey uitgezet onder professionals. De resultaten van de survey en de expertmeeting zijn gebruikt voor deze handreiking.

In gesprek met professionals

Een groot deel van de professionals (90%) die de survey hebben ingevuld, hebben in hun werk te maken met hulpvragen van lhbt+ cliënten. Slechts 10% geeft aan nooit een lhbt+ cliënt in het werk te hebben ontmoet. In de intake besteedt 50% van de professionals aandacht aan seksuele, sekse en genderdiversiteit, tegenover een kleine 30% van de professionals die hier in de intake geen vragen over stelt. Van de groep professionals die na een intake hulp biedt, stelt 12,5% nooit een vraag over lhbt+ gerelateerde onderwerpen. Meestal onder het mom 'als het geen probleem is, is het niet nodig'.

Ruim 60% van de professionals is van mening dat er een veilige (leef-) omgeving voor lhbt+ personen in hun organisatie aanwezig is. Professionals geven aan dat er een open cultuur heerst, waar iedereen welkom is, waar aandacht is voor diversiteit en waar cliënten met respect worden behandeld. Slechts 6% van de professionals kijkt hier

anders tegenaan. Zij vinden de (leef-) omgeving voor lhbt+ cliënten onveilig, met name voor transgender personen.

Onveiligheid wordt volgens hen ook door andere cliënten veroorzaakt. Denk aan negatieve en harde reacties. Soms

In gesprek met professionals

Wat vinden professionals belangrijk:

Kennis over:

- Seksuele-, sekse- en genderdiversiteit
- Discriminatie
- Intersectionaliteit
- Privacy in de opvang

Houding en attitude:

- Tonen van gelijkwaardigheid
- Uitstralen van vertrouwen
- Open-minded zijn
- Bewustzijn van eigen (voor-)oordelen

Vaardigheden:

- Gender-inclusieve communicatie
- Correcte pronouns
- Bespreekbaar kunnen maken van seksuele-, sekse- en genderdiversiteit

Deelnemer: “Transgender personen en non-binaire personen hebben veel geweld meegemaakt. Vaak zijn ze niet geholpen door politie en hulpverleners. Er is veel wantrouwen.”

worden deze reacties door onwetendheid en onbekendheid geuit, maar het komt ook voor dat andere cliënten lhbti+ personen niet accepteren. Wat opvalt is dat een grote groep professionals (34%) nooit vraagt of lhbti+ cliënten tevreden zijn over de hulp die zij ontvangen.

Dat heeft enerzijds te maken met de functie die zij bekleden (regiefunctie, telefonisch adviseur) en anderzijds met het specifieke karakter van de vraag naar tevredenheid onder lhbti+ cliënten. Bij een grote groep professionals is het verder onbekend waarom er geen aandacht is voor lhbti+ cliënttevredenheid. Professionals die wel weten of lhbti+ personen tevreden zijn over de hulp die geboden wordt, geven aan dat zij dit voortdurend monitoren, regelmatig checken of ze nog op de goede weg zitten of specifiek vragen naar de mate van tevredenheid.

Professionals vinden inclusieve hulpverlening belangrijk. Op de vraag wat inclusieve hulpverlening voor hen betekent, dragen professionals veel bouwstenen aan. Van alle bouwstenen voor inclusieve hulpverlening, gaat het in 40% over het belang van maatwerk en het bieden van passende hulp. Professionals stellen dat ze vanuit de behoeften van cliënten op zoek gaan naar het beste hulpaanbod, dat ze maatwerk leveren bij de hulpvraag en dat cliënten hulp krijgen die zij nodig hebben. Bij 40% van de bouwstenen gaat het over houding en attitude van professionals. Ze

hechten waarde aan ‘open minded’ zijn, het bewust zijn van eigen (voor-)oordelen, het tonen van respect, het uitstralen van vertrouwen, tonen van gelijkwaardigheid, zonder oordeel werken en uitstralen dat iedereen zichzelf kan zijn. In 10% van de genoemde antwoorden gaan de bouwstenen over kennis. Hier wordt het belangrijk gevonden dat er basiskennis is over seksuele-, sekse- en genderdiversiteit. Daarnaast worden ook kennis over discriminatie, intersectionaliteit en specifieke kennis over opvang en privacy genoemd. In 5% van de antwoorden hebben de bouwstenen betrekking op professionele vaardigheden, zoals het bespreekbaar maken, het alert zijn op taalgebruik en het aanspreken van mensen met de gewenste voornaamwoorden.

In gesprek met ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties

lhbti+ ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties geven aan dat het belangrijk is dat professionals sensitief zijn en beschikken over basiskennis. Ze zijn van mening dat er meer bewustzijn en openheid moet komen over genderdiversiteit. Transgender ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties geven daarnaast aan dat de reguliere hulpverlening zich beter moet verdiepen in de identiteitsontwikkeling van transgender personen. Zij geven aan dat het belangrijk is dat reguliere hulpverlening (h)erkent dat het belemmeren van iemands transitie of het ontkennen van iemands genderidentiteit een vorm van huiselijk geweld is. Ook in het onderzoek ‘onzichtbaar in twee werelden’ wordt door ervaringsdeskundigen genoemd dat het belangrijk is dat er erkenning komt voor deze specifieke vorm van psychisch geweld²².

Er wordt zowel in het onderzoek²³ als door ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties veelvuldig gesproken over

onveiligheid en wantrouwen. Lhbti+ personen zijn voortdurend waakzaam of zij zichzelf kunnen zijn en worden geaccepteerd. Openheid is pas mogelijk als er aan deze basisvoorwaarde is voldaan. Professionals kunnen er niet zondermeer vanuit gaan dat lhbti+ personen uit zichzelf over lhbti+ gerelateerde vraagstukken beginnen. Het advies is om te investeren in een goede hulpverleningsrelatie. Afstemmen welke thematiek urgent is, wat besproken moet worden of wat niet relevant is en welke hulp passend is, wordt daarbij door de geïnterviewden gewaardeerd. Ook is het belangrijk dat de reguliere hulpverlening minder binair is. Zowel door gebruik te maken van de juiste voornaamwoorden, door genderdiversiteit in formulieren op te nemen als door de binaire indeling in opvangvoorzieningen aan te passen. Transgender- en non-binaire personen moeten daarbij voldoende privacy hebben in de opvang.

Er wordt door ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties ook gesproken over onveiligheid en discriminatie door andere cliënten, bijvoorbeeld in de opvang of in een praatgroep. Allen geven aan dat het belangrijk is dat er bescherming wordt geboden door professionals. Sommigen geven aan dat het nog enigszins te begrijpen is dat andere cliënten vooroordelen hebben. Ze verwachten daarbij echter dat de hulpverlening ingrijpt. En zo zorgt voor een veilige omgeving voor alle cliënten.

Deelnemer: “Homohaat is er. Ook in een opvang en een praatgroep. Dat neem ik de deelnemer niet kwalijk. Maar ik neem het de hulpverlener wel kwalijk dat zij er niet voor mij was. Zij moet ook zorgen voor mijn veiligheid.”

Inclusieve hulpverlening

Inclusieve hulpverlening betekent dat het hulpaanbod voor iedereen, en dus ook voor lhbt+ personen openstaat, geschikt en veilig is. Hoe doe je dat? Hoe zorg je er als organisatie en professionals voor dat iedereen zich gezien, gehoord en gerespecteerd voelt? Waar moet je rekening mee houden?

Wat is inclusieve hulpverlening?

Een inclusieve samenleving is een samenleving waarin iedereen mee kan doen en niemand wordt uitgesloten. Sociale inclusie is daarbij niet iets vrijblijvends, maar is verankerd in een democratische rechtsstaat²⁴. Iedere burger moet de kans hebben om zich gelijkwaardig te ontwikkelen en te ontplooiën, ongeacht leeftijd, sekse, beperking, seksuele voorkeur, opleidingsniveau, etniciteit of godsdienst. Inclusieve hulpverlening richt zich daarmee op alle verschillende groepen burgers.

Inclusieve hulpverlening houdt in dat er geen sprake is van uitsluiting. Er zijn, binnen de theorie van de intersectionaliteit ook wel het kruispuntdenken genoemd, veertien dimensies²⁵ geformuleerd. Deze dimensies spelen een rol bij uitsluiting. Denk hierbij aan: geslacht, seksuele oriëntatie, huidskleur, etniciteit, nationaliteit, klasse, cultuur, religie, gezondheidssituatie, leeftijd, verblijfsstatus, bezit, Noord-Zuid/Oost-West en maatschappelijke ontwikkeling. Het is belangrijk om binnen

de inclusieve hulpverlening aandacht te hebben voor alle verschillende dimensies. Zo wordt er een compleet beeld gevormd over exclusie en inclusie.

Professionals moeten alert en sensitief zijn als het gaat om inclusie en diversiteit. Ze moeten maatwerk leveren voor alle verschillende groepen burgers²⁶. De basis van inclusieve hulpverlening is de wetenschap dat iedereen anders is en iedereen andere dingen nodig heeft. Het uitgangspunt van inclusieve hulpverlening is dat niet de burger zich moet aanpassen, maar de (organisaties van de) professionals^{27, 28}.

Inclusieve hulpverlening betekent, dat organisaties:

- ▶ **Openstaan** (*iedereen is en voelt zich welkom*)
- ▶ **Geschikt is** (*de aanpak is voor iedereen op maat, sensitief en effectief*)
- ▶ **Veilig is** (*de omgeving is sensitief en niet discriminerend*)

Forest en Pearpoint, de grondleggers van het inclusief denken in de Sociale Wetenschappen, verwoorden in 1992 inclusie als volgt: 'Inviting those who have been left out (in any way) to come, and asking them to help design new systems that encourage every person to participate to the fulness of their capacity as partners and as members'.²⁸

Deelnemer: "Institutioneel racisme vergroot het wantrouwen. En heeft tot gevolg dat er geen geloof meer is in het rechtssysteem. Er zijn trauma's bij bi-culturele LHBTI+ personen, ook door het systeem, door het racisme en het seksisme in de systemen. Professionals moeten zich dat realiseren. En sensitief werken."

Professional en organisatie kunnen ook gebruik maken van de kennis die is ontwikkeld in de Alliantie Gezondheidszorg op Maat. Deze alliantie ondersteunt de eerstelijns zorg bij inclusief werken op het gebied van sekse, gender en seksuele oriëntatie.

Toolkit: [Alliantie Gezondheidszorg Op Maat - Diversiteitstool](#)
 Meer informatie over sekse, gender en seksuele diversiteit: [Handreiking Diversiteit is Realiteit](#)

Lhbt+ personen die een beroep doen op de hulpverlening moeten ervan uit kunnen gaan dat zij welkom zijn en effectief en in een veilige omgeving geholpen worden. Dat betekent niet alleen dat zij beschermd moeten worden tegen negatieve reacties, nieuwsgierige blikken en impertinente vragen van andere cliënten, maar ook dat de hulpverlener moet investeren in de relatie en dat organisaties moeten aantonen dat zij er voor iedereen zijn.

De werkrelatie centraal

Uit onderzoek blijkt dat de werkrelatie tussen professional en cliënt essentieel is en daarmee een voorspeller voor goede en geschikte hulpverlening. De werkrelatie tussen professional en cliënt staat voor verschillende elementen in de hulpverlening: enerzijds staat het voor de persoonlijke en emotionele band, tegelijkertijd staat het ook voor de mate van overeenstemming over het doel en het plan van aanpak. Iedereen weet dat hulpverlening pas mogelijk is als er sprake is van een veilige en goede relatie. Professionals noemen begrip, gelijkwaardigheid, aandacht, jezelf kunnen zijn en respect als belangrijke bouwstenen voor een inclusieve hulpverlening. Professionals zijn doordrongen van het grote belang van een goede emotionele relatie. Het is echter ook bekend²⁹ dat er niet altijd hetzelfde wordt gedacht over de emotionele relatie. Daar waar professionals tevreden zijn, kunnen cliënten ontevreden zijn. Het blijkt uit onderzoek³⁰ dat veel professionals het niet doorhebben als cliënten niet tevreden zijn. Het is daarom van belang om regelmatig aandacht te besteden aan de persoonlijke band door het monitoren van de cliënttevredenheid. Hoe beter professionals hun handelen afstemmen op cliënten, hoe groter de cliëntbetrokkenheid en hoe beter de emotionele relatie. Voor het monitoren van de alliantie zijn wetenschappelijke instrumenten ontwikkeld en beschikbaar.

Deelnemer: "Ik was de hele tijd aan het gissen. Kan ik hier veilig mezelf zijn? En mijn identiteit als bi-vrouw delen?"

Deelnemer: "Het is enorm belangrijk dat de hulpverlening laat zien dat ze er voor iedereen zijn. Er zijn al zoveel drempels en er is schaamte om naar de hulpverlening te stappen. Hoe meer drempels er weg worden genomen, hoe beter."

Praktische tips en adviezen voor professionals en organisaties in het sociaal domein

Tips voor organisaties

Voorwaardenscheppend

- Zorg zelf proactief voor inclusieve hulpverlening; de organisatie is aan zet om veranderingen te creëren.
- Vertrek vanuit de leefwereld van Lhbt+ personen; zo ervaar je de exclusiemechanismen en de gevolgen van minderheidsstress.
- Verdiep je in de materie; basiskennis van lhbt+ en huiselijk geweld is noodzakelijk.
- Creëer partnerschap en alliantie; samen sta je sterker.
- Realiseer je dat je nooit alle kennis in huis hebt; betrek ervaringsdeskundigen, experts of een belangenorganisatie.

- Zorg voor een aandachtsfunctionaris inclusieve hulpverlening; overweeg dit bij de aandachtsfunctionaris Huiselijk Geweld/Kindermishandeling te beleggen.

► Openstaan

(iedereen is welkom en voelt zich welkom)

- Maak diversiteit zichtbaar op de website; met woord en beeld.
- Zorg voor zichtbare diversiteit op locaties, een klein regenboogvlaggetje kan het verschil maken.
- Vermijd heteronormativiteit; ga er niet automatisch vanuit dat vrouwen met mannen zijn getrouwd of mannen met vrouwen.

- Vermijd mono-normativiteit; ga er niet automatisch vanuit dat een vrouw in een relatie met een man heteroseksueel is.
- Ga er niet vanuit dat een cliënt een monogame relatie heeft.
- Gebruik op alle fronten (toiletten, formulieren, intake) inclusieve gendertermen; niet iedereen voelt zich thuis bij de gendertyping man of vrouw.

Een voorbeeld bekijken?

Bekijk de [Toilet Kit](#) van Transgender Netwerk Nederland.

► Geschikte hulpverlening

(de aanpak is voor iedereen op maat, sensitief én effectief)

- Wees bewust van (eigen) vooroordelen, deze werken (onbewust) door in de relatie.
- Organiseer intervisie over diversiteit; bespreek emoties en denkbeelden.
- Gebruik gender- en sekse- inclusieve communicatie; gebruik bijvoorbeeld het woord partner in plaats van standaard man-vrouw.
- Gebruik de juiste voornaamwoorden en/of vraag met welk voornaamwoord iemand aangesproken wenst te worden.
- Vraag standaard naar de genderidentiteit van de partner bij huiselijk geweld; niet iedereen is vanzelfsprekend hetero.
- Gebruik de goede termen, zorg dat je kennis up-to-date is.
- Wees eerlijk en transparant als je iets niet weet.
- Wees niet nieuwsgierig naar zaken die niet relevant zijn voor de hulp die je biedt.

Deelnemer: “Ik ken een transvrouw die geweigerd werd in de vrouwenopvang, omdat ze er te mannelijk uitzag. Dat kan toch niet? De vrouwenopvang moet gendernormen loslaten. Transvrouwen en ook non-binaire personen moeten welkom zijn.

Deelnemer: “De begeleider droeg zichtbaar een kruisje en vertelde dat ze in de kerk werkte. Dat zette mij aan het denken. Ik vroeg me af hoe ze dan over LHBT dacht.”

- Realiseer je dat lhbt+ personen ook extra alert kunnen zijn; zij beoordelen of jij te vertrouwen bent.
- Evalueer de cliënttevredenheid en stimuleer open feedback over de werkwijze in de hulpverlening.

Een voorbeeld bekijken?

Bekijk de campagne '[komt een mens bij de dokter](#)'

- Maak gebruik van ervaringsdeskundigen op het gebied van lhbt+.
- Verwijs cliënten door naar lhbt+ organisaties.

► Veilige omgeving en hulpverlening

- Realiseer je dat ook andere cliënten negatieve reacties veroorzaken.
- Bezin je op een non-binaire naam voor vrouwenopvang en mannenopvang.
- Neem stelling tegen vooroordelen en discriminatie; vertaal de gedragscode naar werkinstructies en leefregels in een opvang.
- Zorg voor duidelijke (huis-, groeps-) regels met betrekking tot seksuele, sekse en genderdiversiteit.
- Organiseer intervisie om kwesties als discriminatie tussen bewoners onderling te bespreken.
- Organiseer bescherming voor lhbt+ personen door buddy's, maatjes, contactmogelijkheden binnen een lhbt+ organisatie.

Deelnemer: “Transgender personen en non-binaire personen hebben veel geweld meegemaakt. Als je je niet genderconform gedraagt, dan loop je veel risico. Voor transpersonen en non-binaire personen is het ook heel belangrijk dat ze in de opvang een eigen ruimte hebben. Er is veel geweld door mannen en vrouwen tegen non-binaire personen en transgender personen.”

- Zorg voor voldoende privacy om negatieve reacties, geroddel of impertinente nieuwsgierigheid te voorkomen.
- Wees alert, soms is het nodig dat lhbt+ personen in een eigen opvangwoning worden opgevangen.

De rol van gemeenten

Ook gemeenten hebben een rol te vervullen. In Nederland hebben 57 gemeenten specifiek beleid voor lhbt+ personen. In andere gemeenten wordt er in sommige gevallen specifiek beleid gemaakt, maar alleen daar waar het nodig is. Het uitgangspunt is 'algemeen beleid waar het kan en specifiek beleid waar het moet'³¹. Het kan regionaal verschillen welke koers een gemeente kiest. Toch zijn er praktische tips te formuleren.

Verantwoordelijkheid gemeenten

De gemeente is verantwoordelijk voor de organisatie van Veilig Thuis en de opvang bij huiselijk geweld. De aanpak van huiselijke geweld kan op dezelfde wijze als voor andere doelgroepen worden vormgegeven. Denk aan bewustwording en preventie, (vroeg)signalering en melden, interventie (veiligheid), hulpverlening (herstel) en nazorg.

Praktische tips:

- Verbind de verschillende domeinen en beleidsambtenaren met elkaar.
- Breng met lokale belangenorganisaties in beeld wat de stand van zaken is.
- Bespreek met reguliere hulporganisaties op welke wijze de doelgroep in beeld is.
- Zorg voor urgentie bij betrokken partijen om beweging en verandering te creëren.
- Benadruk dat reguliere hulporganisaties aan zet zijn om inclusieve hulpverlening te realiseren.
- Verwerk de aanpak 'Lhbt+ en huiselijk geweld' in de regiovisie van de gemeente.

Relevante wettelijke kaders voor gemeenten

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo, 2015)

De gemeente is verantwoordelijk voor de organisatie van Veilig Thuis en de opvang bij huiselijk geweld.

De Wet publieke gezondheid (Wpg, 2008)

Het college van B&W draagt zorg voor de uitvoering van de ouderenzorg.

Het Besluit verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (2019)

De meldcode helpt professionals bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. Aan de hand van 5 stappen bepalen professionals of ze een melding moeten doen bij Veilig Thuis en of er voldoende hulp kan worden ingezet.

De Wet tijdelijk huisverbod (2020)

Tijdelijke ontzegging tot de toegang van de woning voor een persoon van wie ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat. Het is een taak van de burgemeester om een huisverbod op te leggen.

Deelnemer: "Het is belangrijk dat er ook specifiek aandacht komt voor transgender personen zonder verblijfsvergunning. Dit is een grote groep. Ze komen naar Nederland met een witte man. Als er dan huiselijk geweld speelt in de relatie, komen ze op straat te staan. Ze zijn vaak bang om uitgezet te worden."

Meer weten?

Kennis over lhbti+ is noodzakelijk om inclusieve hulpverlening te organiseren. In dit hoofdstuk zetten we belangrijke informatie op een rij voor professionals die meer willen weten en meer willen lezen. Daarnaast noemen we een aantal organisaties die hebben bijgedragen aan het tot stand komen van dit document of een rol spelen in de ketenaanpak huiselijk geweld.

Kennis lhbti+

Definitie en aantallen³²

LHBTI+³³ is de afkorting die gebruikt wordt voor lesbische, homo, bi+, transgender en interseks personen. Binnen deze groep is de diversiteit groot. Niet alleen omdat er verschillen zijn op het gebied van seksuele oriëntatie, sekse en genderidentiteit, maar ook omdat elke persoon hier op een eigen manier vorm aan geeft (genderexpressie). Het gevoel, gedrag en de identiteit zijn verschillende onderdelen en zijn persoonsgebonden. Het Astronaut-

model³⁴ maakt dit onderscheid inzichtelijk. Gender staat in dit model voor sekse, genderidentiteit en genderexpressie. Seksuele oriëntatie zegt daarbij niets over iemands eigen gender, maar wel iets over de gender(s) waar iemand zich seksueel tot aangetrokken voelt.

Van de Nederlandse volwassenen identificeert zich 4 tot 6% als homoseksueel of lesbisch. Dat is 1 op de 20 volwassenen. Een kleine 2% van de mannen en 3% van de vrouwen ziet zichzelf als biseksueel. Als je vraagt naar hoeveel mensen seks heb-

Het NNID, een Nederlandse organisatie voor seksediversiteit, is een Nederlandse interseks organisatie, die opkomt voor de (mensen) rechten van interseks personen. Zij gaan ervan uit dat in Nederland 190.000 mensen wonen die een vorm van interseks hebben. Zie voor meer informatie over interseks personen: [NNID, Nederlandse organisatie voor seksediversiteit](#). Over huiselijk geweld en interseks personen zijn zeer weinig (wetenschappelijke) gegevens bekend. Belangrijk is wel om in de hulpverlening ook steeds oog te hebben voor interseks personen.

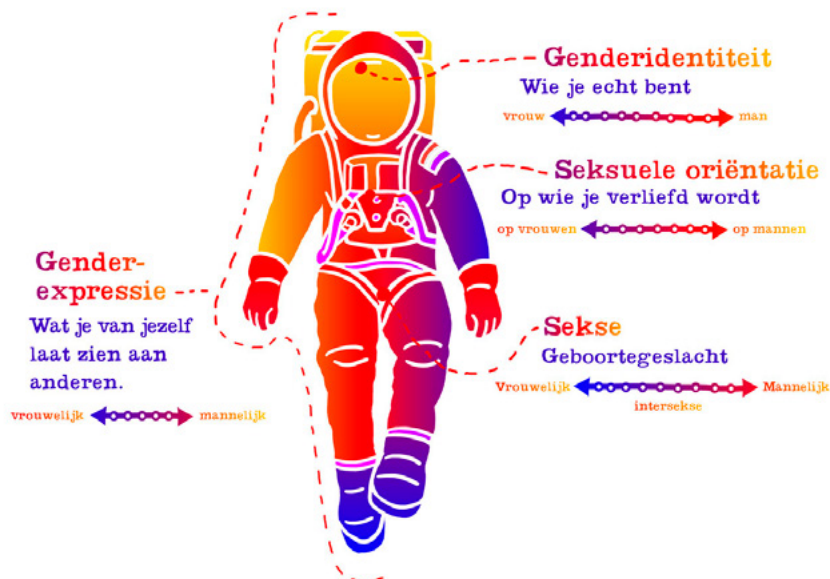
ben gehad met zowel mannen als vrouwen dan is dat percentage hoger. Naar schatting zijn er 1 miljoen bi+ mensen in Nederland³⁵. Mensen hebben dan seksuele ervaringen of seksuele gevoelens voor meer dan één gender. Seks hebben met iemand van het eigen geslacht betekent niet dat iemand zich als homoseksueel, lesbisch of biseksueel identificeert. 3,9% van de Nederlandse bevolking identificeert zich niet met het geslacht dat is geregistreerd bij de geboorte. Deze personen identificeren zich als transgender personen. Van deze transgender personen identificeert 33% zich als lesbisch, homoseksueel of biseksueel³⁶.

Acceptatie³⁷

Bijna iedereen (92%) in Nederland vindt dat homoseksuele mannen en lesbische vrouwen mogen leven zoals zij zelf willen. De acceptatie verandert echter wanneer het bijvoorbeeld over een eigen kind gaat. Dan blijken ouders het vaker een probleem te vinden. Ook onder andere specifieke groepen blijft de acceptatie van LHB achter. Dit geldt onder meer

ASTRONAUT

Gender is een mix van verschillende elementen.
Welke dat zijn, laat de astronaut zien.

Een mens is meer dan alleen maar een lichaam. De meeste mensen voelen en gedragen zich volgens de verwachtingen die horen bij hun geboortegeslacht, maar dat is niet altijd het geval. Vrijheid van geslacht geeft iedereen de ruimte om zichzelf te kunnen zijn.

Uitleg over termen

Lesbisch: vrouwen die zich (het meest) aangetrokken voelen, seksueel en/of romantisch, tot vrouwen.

Homoseksueel: mannen die zich (het meest) aangetrokken voelen, seksueel en/of romantisch, tot mannen.

Bi+: mensen die op meer dan één gender vallen. Sommigen noemen zichzelf biseksueel, panseksueel, queer of fluïde. Sommigen benoemen hun bi+ oriëntatie niet.

Transgender: mensen die zich niet identificeren met het geslacht die hen bij de geboorte is toegewezen.

Cisgender: mensen die zich identificeren met het geslacht waarmee ze geboren zijn. Het betekent daarmee 'niet-transgender'.

Non-binair: mensen die zich óf zowel mannelijk als vrouwelijk voelen, of zich juist helemaal niet identificeren met de binaire genderindeling: man en vrouw.

Intersekse: mensen die geboren zijn met een lichaam dat niet past binnen de normatieve definities van man en vrouw zoals de maatschappij die hanteert.

Misgenderen: mensen aanspreken met een gender, waarmee ze zich niet identificeren.

Pronouns: het gebruik van gegenderde voornaamwoorden die personen zelf willen gebruiken, zoals bijvoorbeeld hij/zij/hen/die en hem/haar/hun/diens.

voor jongeren, 70-plussers en mensen met een (streng) religieuze achtergrond. Bi+ personen maken daarnaast in 58% van de gevallen mee dat men denkt dat hun seksuele oriëntatie niet bestaat.³⁸

Een kleine meerderheid (57%) staat positief tegenover transgender personen. Daarnaast zegt een kwart van de volwassenen (26 à 27%) dat ze niet zeker weten of zij de vriendschap in stand willen houden als blijkt dat hun beste vriend(in) transgender is en diens lichaam wil aanpassen aan het gewenste

geslacht door middel van operaties en hormoonbehandeling.

Ondanks maatschappelijke discussies over genderdiversiteit, laat ook de acceptatie van non-binaire personen nog te wensen over. Eén op de vijf Nederlanders vindt 'dat er iets mis is met mensen die niet duidelijk man of vrouw zijn'.

Zichtbaarheid³⁹

Als je het risico loopt om niet volledig geaccepteerd te worden, dan is er sprake van negatieve normering. Dit is van invloed op het gedrag van mensen en daarmee op de zichtbaarheid van LHBT personen. Meer dan 50% van de LHBT personen geeft aan dat zij bijna nooit zichtbaar hand in hand lopen. Opvallend is dat Bi+ mannen relatief gezien veel vaker (44,4%) dan Bi+ vrouwen (37,4%) of non-binaire Bi+ personen (27,9%) aan-

geven nooit met familieleden over hun oriëntatie te hebben gesproken⁴⁰. Bijna 50% van de transgender personen geeft aan dat zij nooit (of hoogstzelden) open zijn over hun genderidentiteit. Zeker 10% van de transgender personen leeft niet volgens de eigen genderidentiteit en zit daarmee 'in de kast'.

Voor LHB-personen uit een streng orthodox religieus milieu (denk aan de islam, het christendom, het jodendom of het hindoeïsme) rust er vaak een taboe op homoseksualiteit⁴¹. De sociale omgeving werpt een hoge drempel op om gevoelens te bespreken. Een vrij grote groep kiest daarom voor het gedeeltelijk uitkomen voor LHB-gevoelens. Ze willen zichzelf ontplooien en uiting geven aan hun gevoelens, maar óók het contact met de eigen (etnische) kring behouden. Bi-culturele LHB-personen kunnen last hebben van een loyaliteitsconflict, ook wel 'dubbelbinding' genoemd. Ze willen loyaal blijven aan familie en vrienden en voorkomen dat er negatieve stigmatisering rondom hun etnische of religieuze achtergrond ontstaat. De binding aan familie, het netwerk en de culturele achtergrond enerzijds en de wens om uiting te geven aan hun LHBT gevoelens anderzijds, maakt hen kwetsbaar. Het kan leiden tot veel stress, maar ook tot depressie, dakloosheid en schulden⁴². Bi-culturele LHB-personen kunnen om die reden andere strategieën hanteren dan westerse LHB-personen bij het vormgeven van hun identiteit. Sommigen verhuizen bijvoorbeeld naar een andere stad waar ze openlijk zichzelf kunnen zijn en behouden zo ook contact met familie.

Wat zijn de gevolgen

Het behoren tot een minderheidsgroep en het ontvangen van negatieve reacties veroorzaakt een specifieke vorm van stress. Dit wordt ook wel minderheidsstress genoemd. Minderheidsstress bij LHBT personen wordt veroorzaakt door negatieve reacties, vooroordelen, discriminatie

Deelnemer: "Als je je niet genderconform gedraagt, loop je meer risico op geweld."

en door geweld jegens hen.⁴³. Het blijkt dat zichtbaarheid van 'het anders-zijn' meer risico op geweld veroorzaakt. LHB-personen, transgender- en non-binaire personen, die openlijk 'anders-zijn', lopen meer risico op geweld. Minderheidsstress wordt ook veroorzaakt door ongepaste nieuwsgierigheid en impertinente vragen. Zo geeft 47,5% van de bi+ personen aan dat mensen ongepaste vragen stellen over de seksuele oriëntatie⁴⁴. Voortdurend in de schijnwerpers staan, waarbij lhbt+ personen niet precies weten welke reacties zij kunnen verwachten, veroorzaakt waakzaamheid en alertheid. Lhbt+ personen lopen risico op het internaliseren van negatieve beelden en vooroordelen (geïnternaliseerde minderheidsstress). Bi+ personen geven daarnaast aan ook minderheidsstress te ervaren door de monoseksuele norm; de norm, die ervan uitgaat dat mensen op één gender vallen. Het gevolg van deze minderheidsstress kan zijn dat Lhbt+ personen zich het liefst onzichtbaar opstellen.

Uit onderzoek⁴⁵ blijkt dat bijna de helft (45%) van de Nederlandse transgender personen nooit of zelden open is over hun genderidentiteit. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat ruim de helft (57%) van de Nederlandse lhbt+ personen ook bijna nooit (of nooit) hand in hand loopt met een partner van hetzelfde geslacht.

Gemiddeld hebben lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuele mensen vaker last van psychische klachten, in vergelijking met de rest van de bevolking. Depressie komt vaker voor, net als het gebrek aan zelfacceptatie en gebrek aan acceptatie door ouders. Suïcidepogingen komen 4,5 keer meer voor onder LHBT jongeren dan onder niet-LHBT jongeren. Opvallend is dat biseksuele jongvolwassenen vaker (21%) een suïcidepoging hebben gedaan in vergelijking tot homoseksuele en lesbische jongvolwassenen (11%). De sociaaleconomische situatie van transgender personen is ongunstig.

Beschermende factoren

- Het kennen van andere LHBTI+-personen.
- Contact met lotgenoten
- Contact met belangenorganisaties.

Zij kampen met hoge werkloosheid en arbeidsongeschiktheid (62%). De helft van de transgender personen heeft een laag inkomen.

Meer lezen:

- www.movisie.nl/LHBTI; Feiten en cijfers over lhbt+ op een rij | Movisie
- iedereenisanders.nl/ontdek-leer/ genderidentiteit; Tips voor professionals
- [Toolbox Verandering van binnenuit uitgebreid | Movisie](#); [Toolbox voor professionals over bi-culturele lhbt+](#)
- www.movisie.nl/publicatie/wat-werkt-verminderen-discriminatie; [Wat werkt bij discriminatie](#)
- [Wat moet je als publieke dienstverlener weten](#)
- [Onderzoek veiligheid - Overal op je hoede - Transgender Netwerk Nederland](#)
- [Online trainingen LHBTI-emancipatie | Movisie](#)
- [Dak- en Thuisloze jongeren zijn driedubbel Kwetsbaar](#)
- [De kastdeur op een kier](#)

Organisaties:

Veilig Thuis

Landelijk advies en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling.

Huiselijk Geweld

Voor informatie over hulp en opvang bij huiselijk geweld in de eigen regio.

COC

Belangenorganisatie die opkomt voor de belangen van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, trans- en interseksuele personen (lhbt+). Zetten zich in voor gelijke rechten, emancipatie en sociale acceptatie van lhbt+ in Nederland en het buitenland.

Rutgers

Expertisecentrum seksualiteit. Richt zich op onderzoek, beleid, bewustwording en kennisoverdracht.

Transgender Netwerk Nederland (TNN)

Landelijke belangenorganisatie voor transgender personen. Actief betrokken bij diverse projecten en onderzoek ten behoeve van de emancipatie van transgender personen. Teven actief op het gebied van advisering aan beleidsmakers. TNN stimuleert de emancipatie en de gelijke berechtiging van transgender personen.

Bi+ Nederland

Belangenorganisatie voor Bi+ Nederland. Als organisatie richt Bi+ Nederland zich op communities, beleid, onderzoek en kennis, en trainingen en events voor bi+mensen en professionals.

Prisma Groep

Belangenorganisatie voor de bi-culturele lhbt+ gemeenschap. Geven voorlichting en training gericht op bewustwording en het vergroten van sensitiviteit bij professionals.

Nederlandse organisatie voor seksediversiteit (NNID)

Nederlandse belangenorganisatie voor seksediversiteit. Gericht op het bevorderen van de zichtbaarheid, de acceptatie, de emancipatie en de gelijke berechtiging van seksediversiteit en interseksue.

Eindnoten

- 1 Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld, 2020, Centraal Bureau voor de Statistiek én 'Overall op je hoede. Geweld tegen transgender personen in Nederland', Erik van Oosterhout, 2018.
- 2 Onzichtbaar in twee werelden, Hulpverlening voor transgender slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling, 2021, Blank, M. de, MSc dr. Naezer M., dr. Krebbekx, W., MSc Gashi, G., Atria, Amsterdam.
- 3 Onzichtbaar in twee werelden, Hulpverlening voor transgender slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling, 2021, Blank, M. de, MSc dr. Naezer M., dr. Krebbekx, W., MSc Gashi, G., Atria, Amsterdam.
- 4 Factsheet: Huiselijk geweld 2021 | Movisie.
- 5 Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld, 2020, Centraal Bureau voor de Statistiek.
- 6 Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld, 2020, Centraal Bureau voor de Statistiek.
- 7 Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld, 2020, Centraal Bureau voor de Statistiek.
- 8 'Overall op je hoede. Geweld tegen transgender personen in Nederland', Erik van Oosterhout, 2018.
- 9 Handreiking LHBTI-emancipatie, Movisie 2021.
- 10 Het European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) uit 2020.
- 11 Trans and Intersex Survivors of Domestic Violence: Defining Terms, Barriers, & Responsibilities, Courvant & Cook-Daniels, 1998.
- 12 Rapport 'Kwestie van lange adem: kan partnergeweld en kindermishandeling echt stoppen?', Steketee, M., Tierolf B., Lünemann K. en Lünemann M., Verwey Jonker Instituut, november 2020.
- 13 Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2020, CBS.
- 14 Intieme oorlog: over de kwetsbaarheid van familierelaties. Groen, M., Lawick, J. van, uitgeverij van Gennip, 2020.
- 15 Handreiking, Huiselijk geweld in partnerrelaties van HLBT's, 2015, Felten, H., Movisie.
- 16 Handreiking, Huiselijk geweld in partnerrelaties van HLBT's, 2015, Felten, H., Movisie.
- 17 Handreiking, Huiselijk geweld in partnerrelaties van HLBT's, 2015, Felten, H., Movisie.
- 18 Onzichtbaar in twee werelden, Hulpverlening voor transgender slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling. Max de Blank, MSc, dr. Marijke Naezer, dr. Willemijn Krebbekx & Gresa Gashi, MSc, Atria, Amsterdam, 2021.
- 19 Factsheet Eergerelateerd geweld, 2018, verkregen via: <https://www.huiselijkgeweld.nl/vormen/eergerelateerd-geweld/publicaties/factsheets/2018/11/01/eergerelateerd-geweld>.
- 20 Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2020, CBS.
- 21 Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2020, CBS.
- 22 Onzichtbaar in twee werelden, Hulpverlening voor transgender slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling, Max de Blank, MSc, dr. Marijke Naezer, dr. Willemijn Krebbekx & Gresa Gashi, MSc, Atria, Amsterdam, 2021.
- 23 Onzichtbaar in twee werelden, Hulpverlening voor transgender slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling, Max de Blank, MSc, dr. Marijke Naezer, dr. Willemijn Krebbekx & Gresa Gashi, MSc, Atria, Amsterdam, 2021.
- 24 Ertoe doen; over verbinding, inclusie en het (eigen)aardige van sociaal werk, Uit: een bijzondere openbare les van prof. dr. Jean Pierre Wilken, 2018.
- 25 Intersectioneel denken, een handleiding voor professionals die intersectionaliteit of kruispuntdenken in de eigen organisatie willen toepassen, Ella, kenniscentrum gender en etniciteit.
- 26 Inclusie en Diversiteit, Movisie, 2017.
- 27 Ertoe doen; over verbinding, inclusie en het (eigen)aardige van sociaal werk, Uit: een bijzondere openbare les van prof. dr. Jean Pierre Wilken, 2018.
- 28 Inclusieve maatschappij, Prof. dr. Zemni, S., Yakoub, J.B., Universiteit Gent, verschenen in Socius – steunpunt sociaal-cultureel volwassenenwerk.
- 29 Zie ook: Wat werkt bij integraal werken in de wijk, Movisie. Werkzame factoren in de jeugdhulpverlening: Alliantie, cliëntfactoren en professionalfactoren; een overzicht van projectresultaten, meetinstrumenten en aanbevelingen, Marion van Hattum & Marieke de Greef (HAN) Rachel van der Rijken, Milou Golbach & Ron Scholte (Praktikon), 2019.
- 30 Gebaseerd op tips voor de gezondheidszorg AGOM, vertaald naar tips voor het sociaal domein. Gebaseerd op het voorkomen van minderheidsstress. Gebaseerd op theorie rond inclusiviteit en het kruispuntdenken.
- 31 Inclusie en Diversiteit, Movisie, 2017.
- 32 Handreiking LHBTI- emancipatie, Feiten en cijfers op een rij, Movisie 2021.
- 33 Voor meer termen zie: iedereenisanders.nl
- 34 Sekse, gender en seksuele oriëntatie - GSA Netwerk GSA Netwerk

- 35 Homepagina van Bi+ Nederland (biplus.nl)
- 36 Handreiking LHBTI- emancipatie, Feiten en cijfers op een rij, Movisie 2021.
- 37 Handreiking LHBTI- emancipatie, Feiten en cijfers op een rij, Movisie 2021 en 2018.
- 38 Hoe is het om biplus te zijn, 2021, verkregen via: biplus.nl/wp-content/uploads/2021/03/Rapport-Hoe-is-het-om-biplus-te-zijn-maart-2021.pdf.
- 39 Handreiking LHBTI- emancipatie, Feiten en cijfers op een rij, Movisie 2021 en 2018.
- 40 Hoe is het om biplus te zijn, 2021, verkregen via: biplus.nl/wp-content/uploads/2021/03/Rapport-Hoe-is-het-om-biplus-te-zijn-maart-2021.pdf.
- 41 Ketenaanpak voor migranten met homoseksuele gevoelens, toolkit voor gemeenten, lokale organisaties en hulpverleners, Movisie 2010.
- 42 De kastdeur op een kier Seksuele en genderdiversiteit in multicultureel Nederland, 2015, Movisie.
- 43 Anti-homogeweld in Nederland Analyse van (dreiging van) fysiek anti-homogeweld, Politie Landelijke Eenheid, december 2013.
- 44 Hoe is het om biplus te zijn, 2021, verkregen via: biplus.nl/wp-content/uploads/2021/03/Rapport-Hoe-is-het-om-biplus-te-zijn-maart-2021.pdf.
- 45 EU LGBTI Survey II EU Fundamental Rights Agency, 2020.

Colofon

Auteurs: Nelleke Westerveld (Movisie)

Met medewerking van en met dank aan:

Charlot Pierik (Movisie), Els Meijsen (Movisie), Elise van Alphen en Freya Terpstra (TNN), Barbara Oud (Bi+ Nederland), Karlijn de Blécourt (Rutgers), Tessel ten Zweege (auteur 'Dat zou jij nooit toelaten'), Isjed Hussain (Stichting Prisma Groep) en Nouria Ah (Stichting Prisma Groep), Karin Fraser (Gemeente Amsterdam) en Carlo van der Linden (Gemeente Amsterdam)

Eindredactie: Dyonne van Haastert

Vormgeving: Ontwerpburo Suggestie & illusie

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Downloaden: www.movisie.nl

© Movisie, februari 2022

Postbus 19129 * 3501 DC Utrecht
T 030 789 20 00 * info@movisie.nl

Deze handreiking is gefinancierd door het ministerie van
VWS en het ministerie van OCW.